

KEMINMAA ALAPAAKKOLA MAULA TÖRMÄ

Pronssikautisen kuoppalieden kaivaus

Pentti Koivunen 1989

Oulun yliopisto
Historian laitos

**Tutkimuskertomus
Keminmaa, Alapaakkola, Maula,
Törmä (KT-89)**

**Pronssikautinen kuoppaliesi
Pentti Koivunen 1989**

Keminmaa, Maula, Törmä (KT-89)
 Kunta: Keminmaa
 Kylä: Maula
 Tila:Törmä, 4²⁰
 Omistaja: Jorma Kasala, 94385 Maula
 Peruskartta: 2542 10
 Koordinaatit: x7311 84; y532 72
 Kiintopiste: Kivi (z. 30 m)

Oulun yliopiston historian laitoksen arkeologian inventointikurssilla keväällä 1989 löydettiin Keminmaan Alapaakkolan (*nykyisen Maulan*) kylästä kuoppaliesi (ks. *P. Koivusen tarkastusraportti 2.6.1989*). Se löytyi Törmän tilan pihan itäkulmasta, navetan päädyssä 27 m kaakkoon kotitarvetta varten tehdystä hiekkakuopasta. Törmän tila sijaitsee Kemijoen ja Rovaniemelle päin vievän tien varressa joen itäisellä rannalla tasaisesti nousevan n. 30 m:n korkeudella olevan hiekkaperäisen rinteiden laella (*kartta 0*). Kun Haapamaan kaivauksen aikana suoritettuna tarkistuskäynnissä huomattiin, että kuoppaliesi oli vaarassa tuhoutua sortumalla kuoppaan ja kun toisaalta näytti mahdolliselta irroittaa työvoimaa tuhoutuvan kohteen tutkimiseen päätettiin suorittaa pelastuskaivaukset Keminmaan Haapamaan rökkiötutkimuksen yhteydessä 8.6. ja 17.6.89 välisenä aikana. Lupa pelastustutkimukseen saatiin Museovirastolta puhelimitse 8.6.89. Yhteensä Törmän ja Haapamaan kaivauksilla otettiin 194 diakuvaa, 20 värinegatiivi- ja 123 mustavalkokuvaa. Myös inventointikursilla syntynyt materiaali on liitetty tämän tutkimuskertomuksen yhteyteen. Törmän kaivaukset rahoitettiin Haapamaan kaivausten määrärahoista.

Paikalla on aikaisemmin suorittanut kaivauksia A.M. Tallgren 1907 (*Ks. A.M. Tallgren: Forskningar på en bronsåldersfyndplats i Kemi, s. 20-24. FM 1910*). Ennen Tallgrenin kaivauksia nykyisen navetan takaa oli löytynyt lisäksi pronssikautiset valimet (*PPM 336*). Pronssikautiset valimet, Tallgrenin tekemät ja nyt tehdyt löydöt antoivat perusteet olettaa, että paikalla on todennäköisesti oleskeltu pitempäänkin. Pitempiaikaisesta oleskelusta indikoivien jäänteiden löytäminen oli kuoppalieden tarkemman tutkimisen ohella kaivausten motiivina. Tutkimusalueen koordinaatisto tehtiin kompassipohjoisesta 30 astetta länteen poikkeavaksi kaivausruduston muodostamisen helpottamiseksi. Kiintopisteenä käytettiin navetan päädyssä ollutta kiveä, jonka absoluuttista korkeutta ei voitu selvittää kiintopisteiden puuttuessa (*kartta 1*).

Kuoppaliedestä oli ennen kaivauksia havaittavissa hiekka-

kuopan leikkauksessa vähäisiä hiili- ja nokiläiskiä (*kuva 2*). Sen selvittämiseksi kuinka laajalle alueella hiiltynyt maa jatkui, poistettiin kuopan pohjalta ja seinämiltä hiekkaa. Pohjalla oli palaneita liuske- ja mukulakiviä sekä jäännöksiä ylempien kerrosten hiiltyneestä maasta. Poistetun hiekan seasta kuopan pohjalta löytyi kvartsiesine, (*p101,50;i1004,50, kuva 3. Ks. löytöluettelo, löytö no. 1*) jonka stratigrafista yksikköä ei voitu määrittää. Lisäksi löydettiin moderneja nahkaesineen jäännöksiä ja tiiliskiviä. Kuopan reunamilta ehdittiin poistaa 5 cm:n paksuinen pintaturve n. 50 m² laajalta alueelta. Joissakin ruuduissa kaivettiin 10-15 cm:n syvyyteen. Turvekerroksen alla oli kauttaaltaan ruskea hiekka. Pintamaasta löytyi yksi käyttäjälkinen kvartsi (*p106;i1002, kuva 4. Ks. löytöluettelo, löytö no. 3*).

Kun poistettiin ensimmäistä hiekkakerrosta havaittiin alueella *p100-108;i1000-1004* hiililaikkuja ja paljon palaneita kiviä. Huomio kiintyi etenkin kolmeen ruutuun hiekkamontun reunamilla (*p103-105;i1003-1004 ja p104-105;i1004-1005, kartta 2*), joissa likaantunutta maata ja palaneita kiviä esiintyi huomattavasti runsaammin kuin muissa ruuduissa. Ensimmäisestä kerroksesta löydettiin kvartsi-iskos ja -uurin (*p105,75;i1000,95 ja p107,85;i1001, kartta 2. Ks. löytöluettelo, löydöt no. 2,4*).

Kaivausta jatkettiin ajanpuutteen takia vain niissä ruuduissa, joissa ihmisen toiminnan jälkiä eli hiiltä ja nokea esiintyi runsaasti. Kuoppalieden kaivamista vaikeutti kuoppalieden tuntumassa täysikasvuinen mänty ja sen juuristo. Kuoppaliesi tutkittiin kerroksittain. Eri tasoissa hiili ja noki keskittyivät enimmäkseen samoihin kohtiin, paitsi kolmannessa tasossa, jossa voimakkaasti hiiltynyttä maata esiintyi vähemmän (*kartta 3*). Hiiltyneen kerroksen päällä oli n. 20 cm:n paksuinen huuhtounut kerros ja sen alla vaaleanruskea hiekka, jossa esiintyi paikoittain tumman ruskeaa hiekkaa (*kuva 5*). Ruskeassa hiekassa 35-65 cm:n syvyydessä lieden molemmilla reunamilla oli melko yhtenäinen palaneen maan alue. Voimakkaasti hiiltynyt alue alkoi 35 cm:n syvyydessä. Yhtenäisenä alueena se esiintyi 55 cm:stä kuoppalieden pohjaan eli 95 cm:n syvyyteen. Hiiltyneen maan seassa oli runsaasti halkaisijoiltaan n. 5-25 cm olevia kiviä (*kuva 6,7*). Kuoppalieden pohja oli kauttaaltaan vuoraantunut noesta ja hiilestä. Hiiltynyt alue muodosti suppilomaisen alueen, syvyydeltään se oli n. 0,8 m ja leveydeltään 1,5 m (*kartta 4*). Mitään merkkejä saviastian palasista tai rautakuonasta ei havaittu. Kuoppaliedestä otettiin hiilinäytteitä, joista ei vielä ole saatu tuloksia.

Koska kuoppalieden yhtenäinen voimakkaasti hiiltynyt kerros oli paikoittain 30 cm paksu, voidaan olettaa, että kuoppaliesi on ollut pitempiäaikaisessa käytössä. Samoin melko laajalla alueella palaneet kivet ja likaantunut maa viittaavat samaan asiaan. Topografialtaan ja maalajiltaan, joka tutkitulla

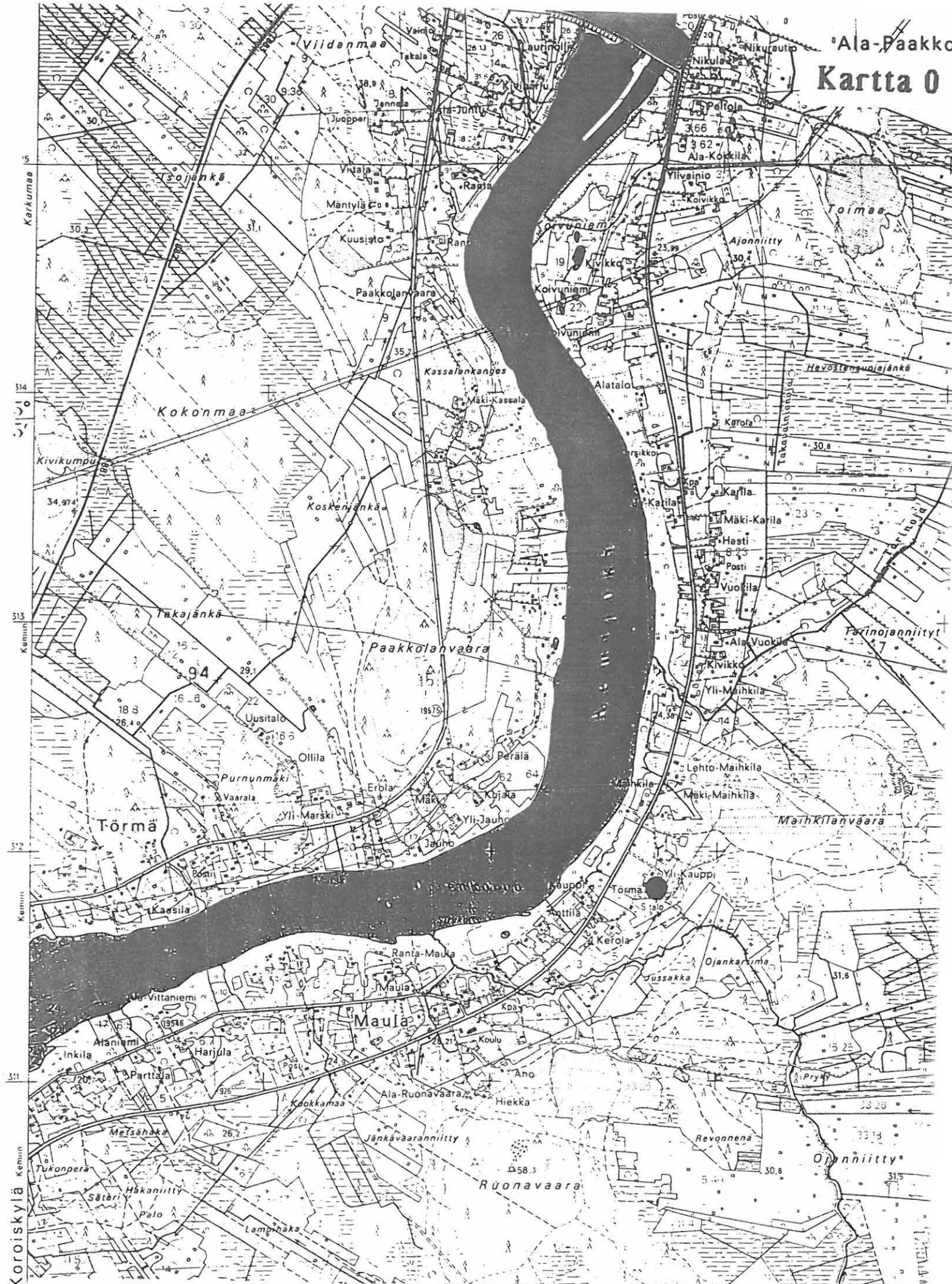
alueella oli hiekkaa, paikka sopisi hyvin pronssikautiseksi asuinpaikaksi. Kivikautisuus ei ole topografian osalta todennäköistä, sillä rinteiden laki on paljastunut veden peitosta n. 1100-900 eKr. eli kivi- ja pronssikauden taitteessa. Pronssikautisuutta tukevat myös kuoppalieden melko välittömästä läheisyydestä löytyneet pronssikautiset valimet. Myös Tallgrenin tapaamat liedet, nyt kaivettu kuoppaliesi ja kvartsit voidaan periaatteessa ajoittaa pronssikautisiksi. Ympäristön tutkiminen jäi kuitenkin ajanpuutteen vuoksi kesken. Siten on oletettavaa, että alueelta voisi vielä löytyä lisää asuinpaikkaindikaattoreita. Voidaankin todeta, että paikan ajoittaisiin tarkastuksiin olisi aiheetta.

Törmän tutkimuksen yhteydessä tehtiin myös suksilöytö naapuritilan alueelta (ks. *Raportti muinaisuuden talteenotosta 1989*).

Oulussa, 6.4.1990

Pentti Koivunen
 Pentti Koivunen
 Tutkimuksen johtaja

LIITTEET: Kartat 0-4 *kartat kopioit; ei mikrofilmatu*
 Kuvat 1-7
 Löytöluettelo

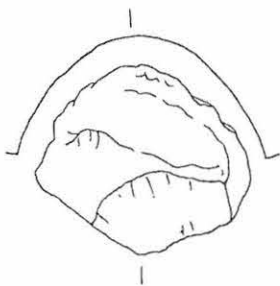

Peruskartta 1:20000 10

Pronssikautinen (?) hautalöytö, jonka arkeologian lehtori Pentti Koivunen kaivautti Oulun yliopiston historian laitoksen opetus-kaivauksilla 5.6.-17.6.89 ja toi Kansallismuseon kokoelmiin.
Ks. P. Koivusen kaivauskertomus top. arkistossa. Diar. 2.4.1990

25432
Keminmaa
Törmä
Kujala

1. Käyttöjälkinen kvartsiesine.
Levykaavin, 7g, 32×30×6 mm

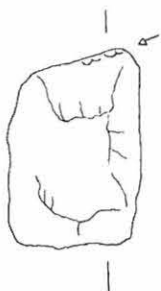

Röykkiö 2
P=107, l=18,72
L=122

Pronssikautisia asuinpaikkalöytöjä, jotka arkeologian lehtori Pentti Koivunen kaivautti Oulun yliopiston historian laitoksen opetuskaivauksilla 8.6.-17.6.89 ja toi Kansallismuseon kokoelmiin.
Ks. P. Koivusen kaivauskertomus top. arkistossa. Diar. 2.4.1990

25433
Keminmaa
Maula
Törmä

1. Käyttöjälkinen kvartsiesine.
Uurrin, 8g, 32×22×10 mm

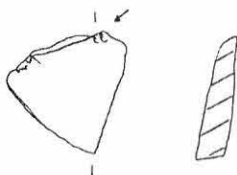
x=101.50, y=1004.50
L=n.250
pintamaan poisto

2. Käyttöjälkinen kvartsiesine
Särk. kaavin, 4g, 26×18×9 mm

x=105[±]75, y=1000.95
L=161, 7.kerros

3. Käyttöjälkinen kvartsiesine.
Uurrin (?), 2.5g, 20×20×5 mm

x=106, y=1002
L=152
pintamaan poisto

PIENENNYS

1989

25433

Keminmaa
Maula
Törmä

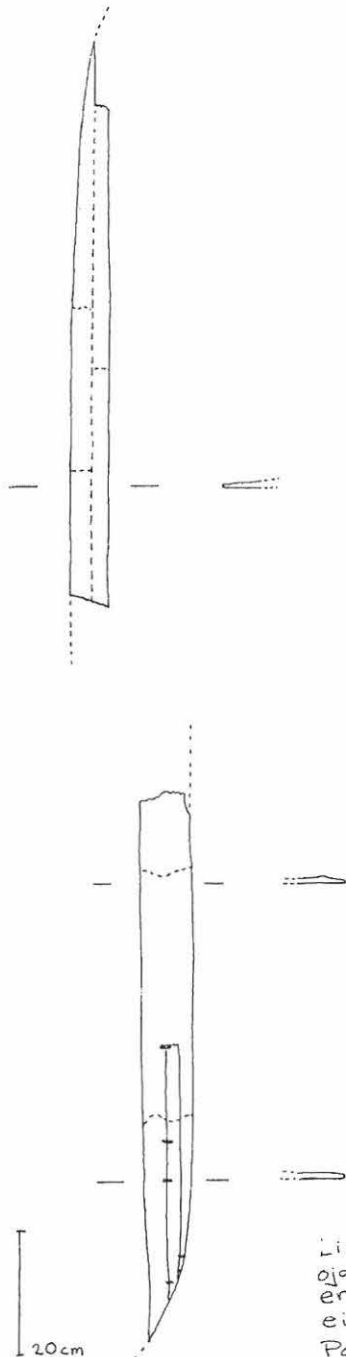
4. Kvartsi-iskos , 1.2 g , X=107.85, Y=1001.00
L=154, 1. kerros

25434

Keminmaa
Maula
Kauppi

Suksilöytö pronssikautisen asuinpaikan läheisyydestä. Arkeologian lehtori Pentti Koivusen johtamilla Oulun yliopiston historian laitoksen opetuskaivauksilta 8.-17.6.89. Ks. erillinen P. Koivusen löytöraportti top. arkistosta. Dian. 2.4.90

1. Puusuksen kappaleita ; mäntyä
  - kahdessa kokonaisuudessa
  - toisesta päästään korjattu reikien kautta pujotetuilla nahkalenkeillä.
  - katso oheinen kuva , 1:10

PIENENNYS

Lisäksi samasta löytöyhteydestä, ajan reunaa suoristettussa erillinen puukappale, joka ei ollut liitettävissä sukseen. Paksuus viittaa mäystin-osaan.
39.7 x 3 x 2.4 cm.

1.

2.

1. MUINAISUUKSEN KAPPALEIDEN LÖYTÖPAIKKA,
TAUSTALLA YLI-KAUPIN TILA, KUV. ETELÄSTÄ.

2. KUOPPALIESI ENNEN KAIVAUSTOIMENPITEITÄ.
KUVATTU KOILLISESTA.

KUVAT: JARI OKKONEN

3.

4.

3. KOTITARVEHIEKKAKUOPPA KAIVAUSTEN ALKUVAIHEESSA, KUVATTU KAAKOSTA, KUVA: JARI OKKONEN

4. YLEISKUVA KAIVAUSALLIEESTA, RUUDUSTON KAIVAMINEN JA LEIKKAUKSEN PIIRTÄMINEN MENEILLÄÄN, KUVATTU IDÄSTÄ, KUVA: KARL SANDMAN

5.

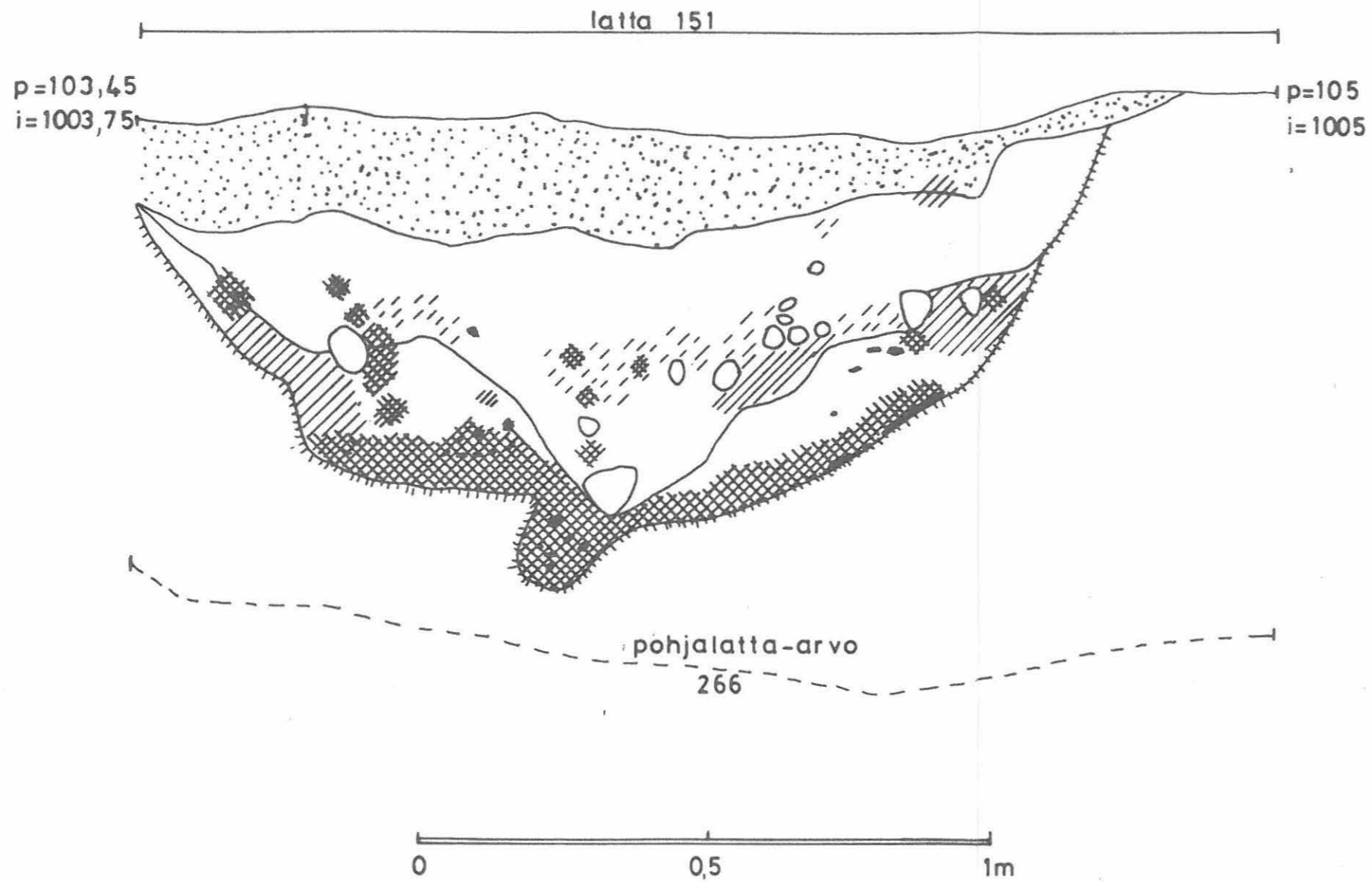
6.

5. KUOPPALIEDEN LEIKKAUS KAIVAUSTEN AIKANA.
KUVATTU KOILLISESTA. KUVA: KARL SANDMAN

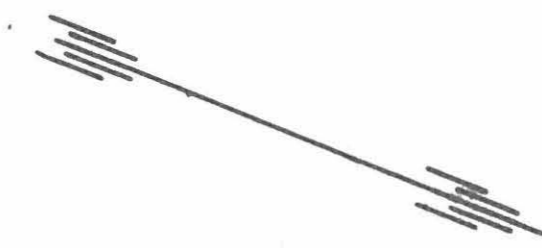
6. KUOPPALIEDEN HIILTYNKITTÄ MAATA JA PALANEITA
KIVIÄ. KUVATTU LÖUNAASTA. KUVA: JARI OKKONEN

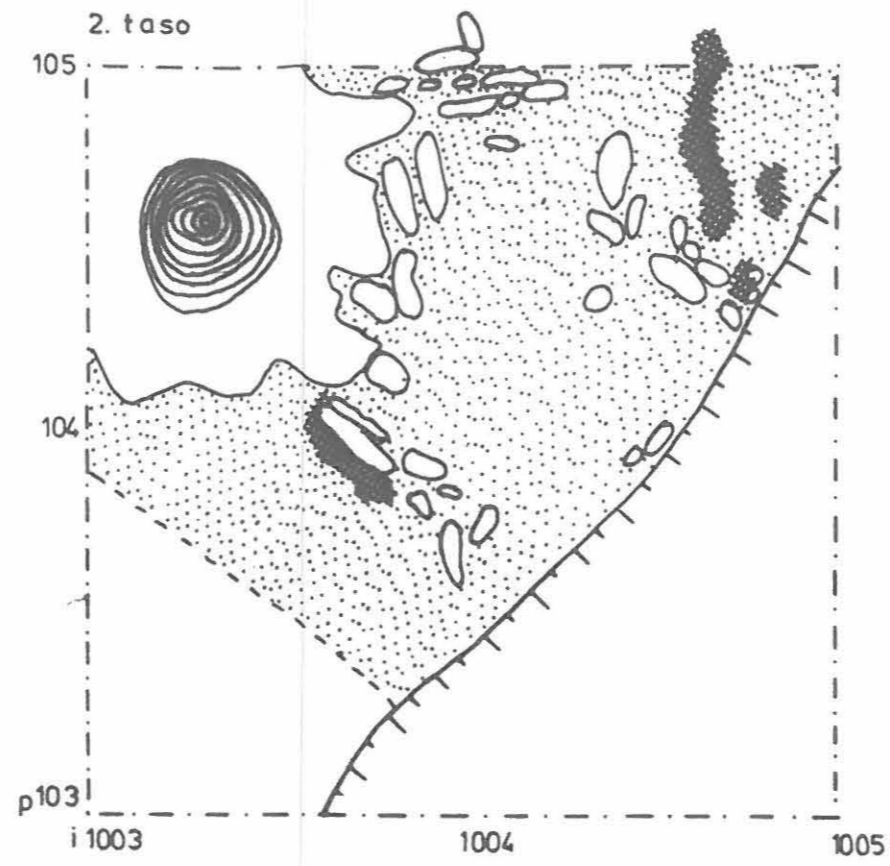
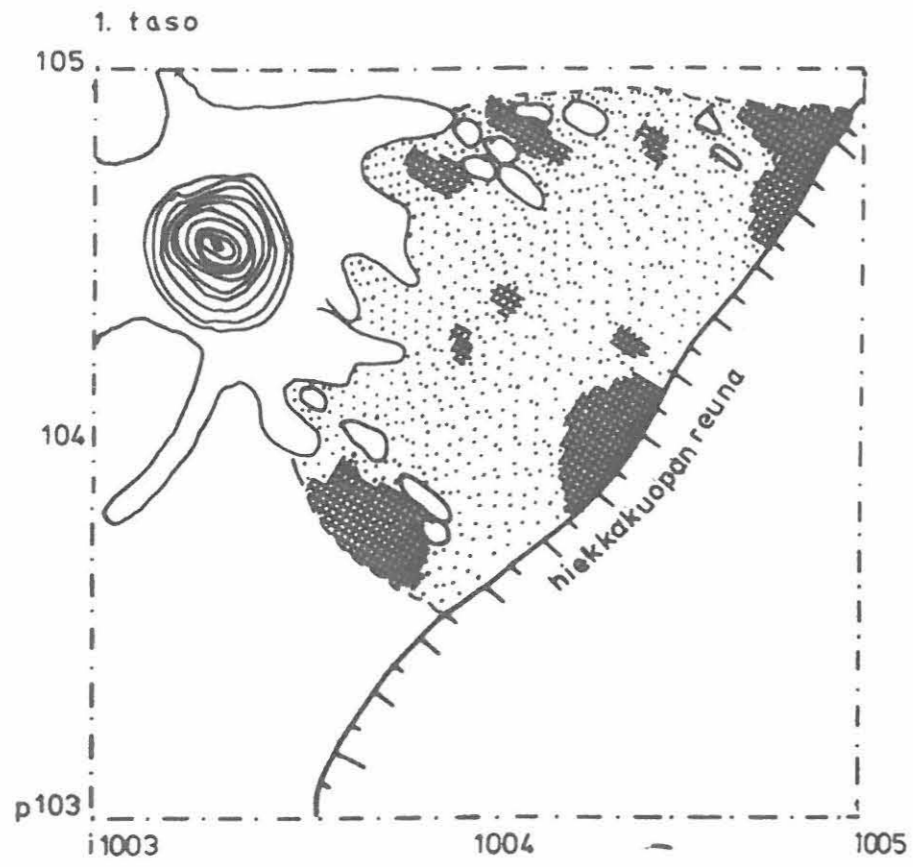
7. KUOPPALIEDEN LEIKKAUS NELJÄINNESSÄ TASOSSA.
KUVATTU KÖLLISESTÄ. KUV: JARI OKKONEN

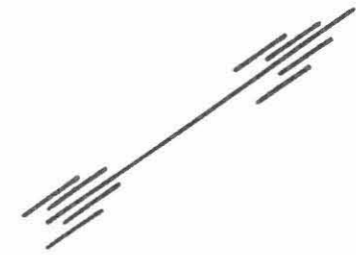
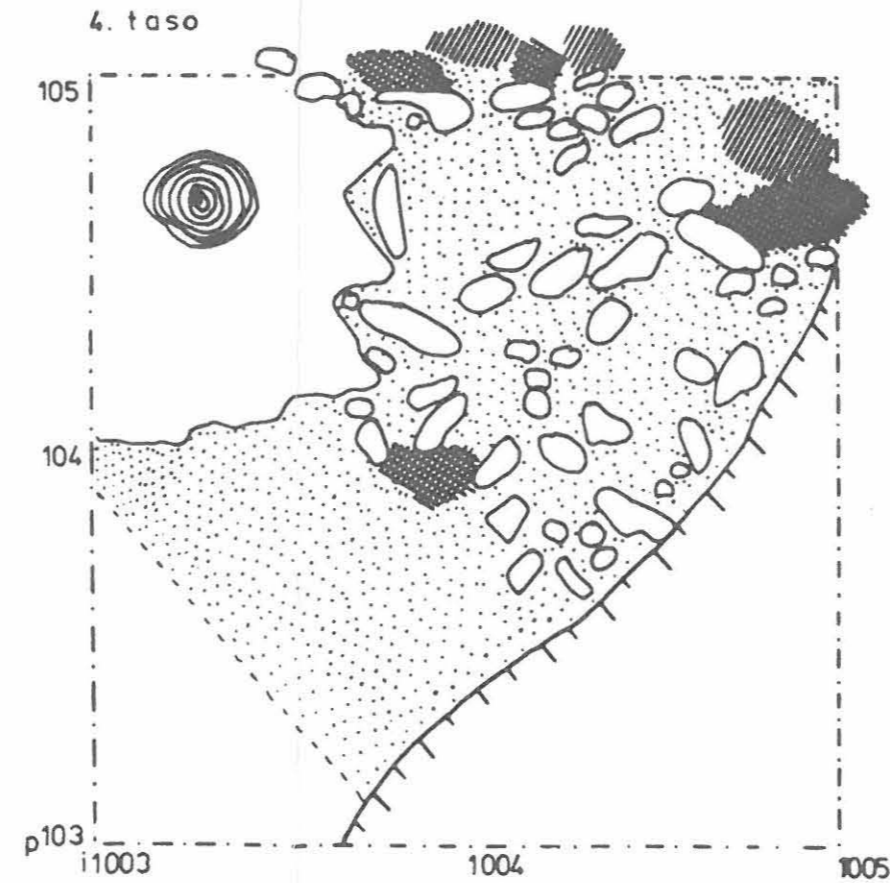
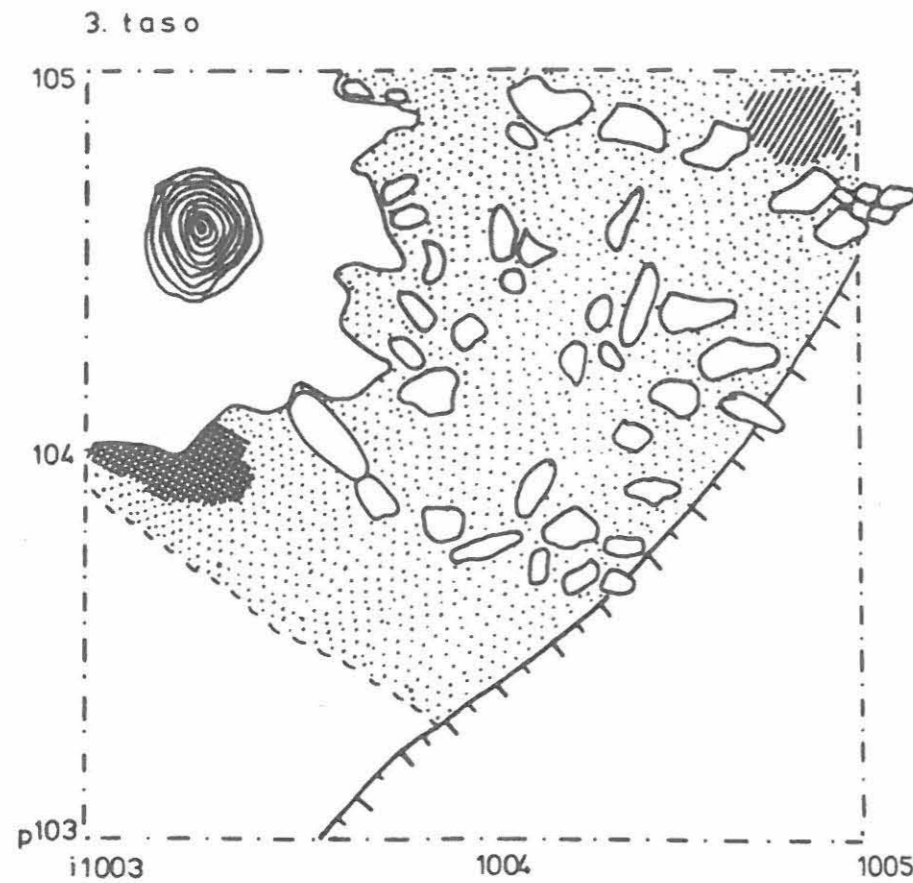
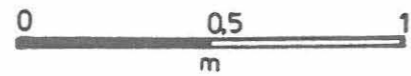
- huuhtoutunut maa
- palanut maa
- hiilta
- voimakkaasti hiiltynyt ja nokeentunut maa
- vaaleanruskea hiekka
- tummanruskea hiekka
- kivi
- likamaan raja

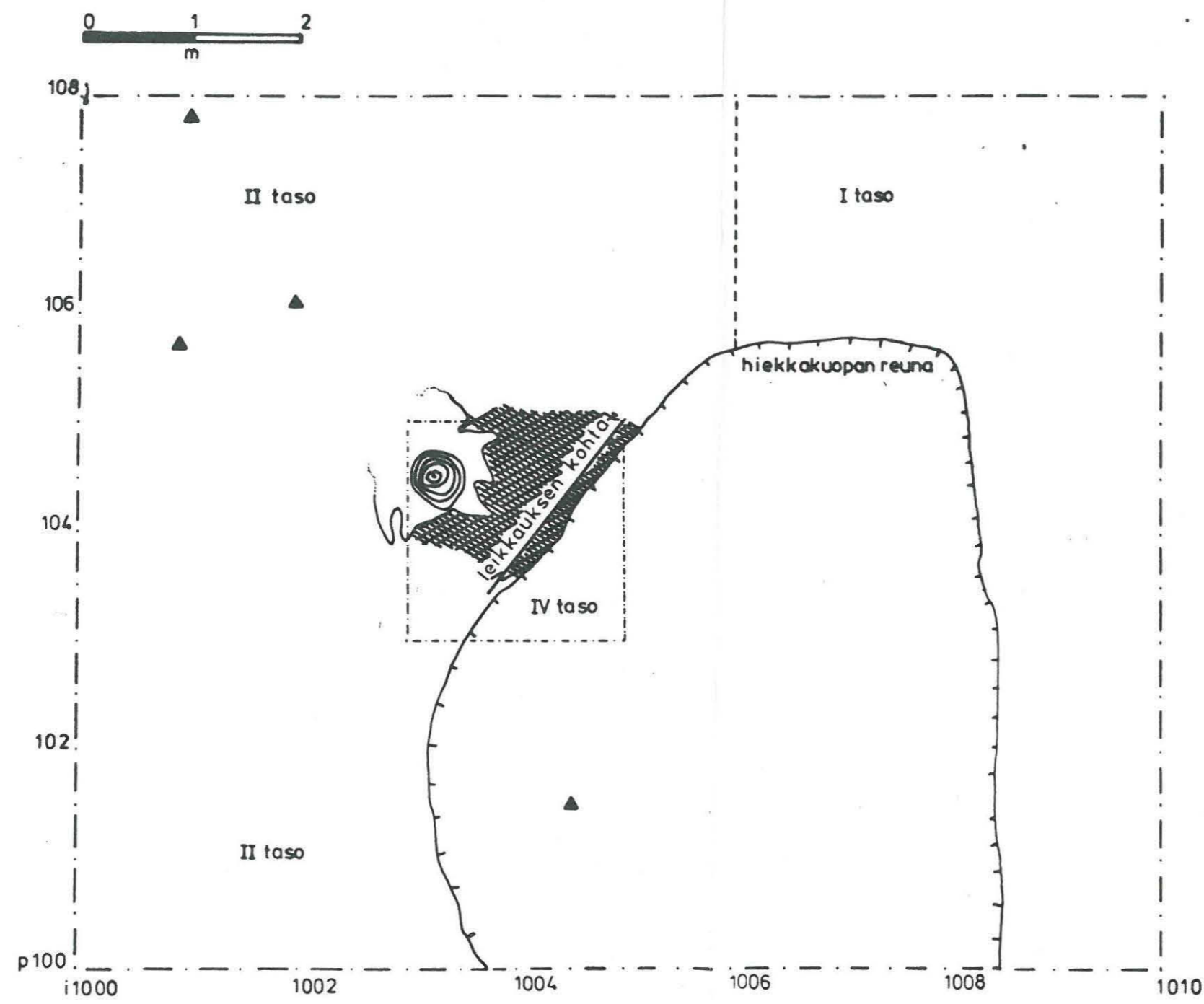
KEMINMAA Alapaakkola		
Leikkauskartta		1989
Kuoppaliesi	14-16.6.1989	Kartta 4
OULUN YLIOPISTO Historian laitos		
		Mittakaava 1:10
Kenttäpiirros: P. Huusko		
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö		

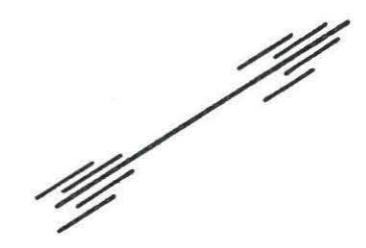
- kaivausruudun raja
- huuhtoutunut maa
- palanut maa
- hiiltä
- palaneita kiviä
- kanto

KEMINMAA Alapaakkola		
Tasokartta	1989	
Kuoppaliesi	15.6.-17.6.	Kartta 3
OULUN YLIOPISTO Historian laitos		
Kenttäpiirros: Ö. Okoh	MK 1:20	
Puhtaaksi piirtänyt: J. Itäpalo		

- kaivetun alueen raja
- voimakkaasti hiiltynyt alue
- kanto
- kvartsilöytö

KEMINMAA Alapaakkola		
Yleiskartta	1989	
Kuoppaliesi	15.6.89	Kartta 2
OULUN YLIOPISTO Historian laitos		
Kenttäpiirros:	Ö. Okoh	MK 1:50
Puhtaaksi piirtänyt: J. Itäpalo		